

ТАДБИРКОРЛИКНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ

Ergashova Nilufar Sobirovna

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti, kata o'qituvchi
nilufarergashova60@gmail.com

Mamirova Ayajan Sabir qizi

mamirovaaiiaazan@gmail.com

Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti, talaba

Annotatsiya: Ushbu maqolada tadbirkorlikning asosiy xususiyatlari va uning zamonaviy O'zbekiston iqtisodiyotidagi ahamiyati o'rganilgan. Tadbirkorlik – bu mustaqil, tashabbuskorlik asosida olib boriladigan faoliyat bo'lib, shaxsiy xatar va mulkiy mas'uliyat asosida foyda olishni maqsad qiladi. Maqolada tadbirkorlikning mohiyat xususiyatlari, innovation va ijodiy yo'nalishdagi ahamiyati, iqtisodiy xatar va tadbirkor psixologiyasi, shuningdek, qisqa muddatli va strategik faoliyat bilan bog'liq jihatlari tahlil qilingan. Tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy erkinlik, tashkilotchilik, mas'uliyat, qaror qabul qilish, rahbarlik va resurslardan samarali foydalanish kabi asosiy xususiyatlari belgilangan.

Kalit so'zlar: Tadbirkorlik, iqtisodiy faoliyat, mustaqillik, xatar, mulkiy mas'uliyat, innovatsiya, ijodiy yondashuv, foyda olish, bozor iqtisodiyoti, raqobat, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish, savdo, raqobatbardoshlik, tashabbuskorlik, texnologik rivojlanish.

Аннотация: В данной статье рассматриваются основные особенности предпринимательства и его значение в современной экономике Узбекистана. Предпринимательство – это независимая деятельность, осуществляемая на основе инициативы, с целью получения прибыли при личном риске и имущественной ответственности. В статье анализируются существенные характеристики предпринимательства, его значение в инновационной и творческой деятельности, экономические риски и психология предпринимателя, а также аспекты краткосрочной и стратегической деятельности. Определены основные черты предпринимательской деятельности: экономическая свобода, организационные способности, ответственность, принятие решений, лидерство и эффективное использование ресурсов.

Ключевые слова: предпринимательство, экономическая деятельность, независимость, риск, имущественная ответственность, инновация, творческий подход, получение прибыли, рыночная экономика, конкуренция, производство, услуги, торговля, конкурентоспособность, инициативность, технологическое развитие.

Abstract: This article examines the main characteristics of entrepreneurship and its role in the modern economy of Uzbekistan. Entrepreneurship is an independent activity carried out on the basis of initiative, aimed at generating profit under personal risk and property responsibility. The article analyzes the essential features of

entrepreneurship, its importance in innovative and creative activities, economic risk and entrepreneurial psychology, as well as aspects of short-term and strategic activities. The main characteristics of entrepreneurial activity are identified: economic freedom, organizational skills, responsibility, decision-making, leadership, and efficient use of resources.

Keywords: entrepreneurship, economic activity, independence, risk, property responsibility, innovation, creative approach, profit generation, market economy, competition, production, services, trade, competitiveness, initiative, technological development.

KIRISH

Hozirgi kunda tadbirkorlik zamonaviy O‘zbekistonning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida muhim rol o‘ynaydi. U deyarli barcha iqtisodiyot sohalarida kuzatiladi. Tadbirkorlik jadal sur‘atlarda rivojlanmoqda. Ko‘pincha u savdo, xizmat ko‘rsatish, qurilish va ishlab chiqarish kabi sohalarda rivojlangan. Tadbirkorlik iqtisodiy mexanizmning asosiy elementi bo‘lib, tadbirkor jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy hayotida markaziy shaxslardan biri hisoblanadi.

Tadbirkorlik – bu fuqarolar va ularning birlashmalari tomonidan mustaqil, tashabbuskorlik asosida amalga oshiriladigan faoliyat bo‘lib, o‘z xataringizda va mulkiy mas‘uliyat asosida olib boriladi va foyda olishni maqsad qiladi.

Odatda tadbirkorlik – bu ish, korxona, mahsulot (foydali narsa) yoki xizmat (nomoddiy mahsulot) ishlab chiqarish hisoblanadi. Ko‘pincha tadbirkorlik faoliyati biznes deb ataladi.

Tadbirkorlikni rivojlantirish iqtisodiy barqarorlik uchun katta ahamiyatga ega va sanoat ishlab chiqarishning o‘rish sur‘atiga ta‘sir ko‘rsatadi. Tadbirkorlik faoliyati innovasion va samarali iqtisodiyotning asosi hisoblanadi. Qancha ko‘p iqtisodiy sub‘yektlar o‘z tashabbus va ijodiy qobiliyatlarini namoyon qilsa, rivojlanishdagi potensial va haqiqiy natijalar orasidagi farq shuncha kam bo‘ladi.

Tadbirkorlik yangi istiqbolli ishlab chiqarishni rivojlantirishga va eskirganlarini chiqarib tashlashga yordam beradi. Shuningdek, tadbirkorlik raqobatni va iqtisodiyotning «bozorlashuvini», milliy iqtisodiyotning ochiqqligini, kapital kirish-chiqishini rivojlantirishning markazi hisoblanadi. Tadbirkorlik bozor, raqobat va iqtisodiy sub‘yektlar o‘rtasidagi aloqalar orqali rivojlanadi.

Xulosa qilib aytish mumkinki, tadbirkorlik – bu iqtisodiy sub‘yekti va maxsus, ijodiy turdagi iqtisodiy faoliyat sifatida iqtisodiy muvaffaqiyatga erishish vositasi hisoblanadi. Mustaqillik va iqtisodiy sub‘yektlar mustaqilligi tadbirkorlikning asosiy xususiyatlaridan biri hisoblanadi.

Tadbirkorlik sub‘yektlarining faoliyati ichki motivlar bilan harakatlanadi. Tadbirkorlar o‘z faoliyatiga oid barcha masalalarni iqtisodiy manfaat va bozor kon‘yunkturasidan kelib chiqib hal qiladilar. Tadbirkorlarning asosiy xususiyati – mustaqillikdir. Shuningdek, iqtisodiy qiziqish va mas‘uliyat ham muhimdir. Chunki tadbirkorlik faoliyatining harakatlantiruvchi omili shaxsiy manfaatdir. Ammo faqat o‘z manfaatlari uchun emas, tadbirkorlik sub‘yekti jamiyat uchun ham xizmat qiladi.

Hozirgi kunda tadbirkorning shaxsiy manfaati firma yoki kompaniyaning umumiy manfaati bilan bog‘langan. Mustaqillik bo‘lganda tadbirkor faoliyat natijalari

uchun shaxsiy mas’uliyatni o‘z zimmasiga oladi. Qiziqish va mas’uliyat kuchli ish rejimida ishlashni talab qiladi.

Tadbirkorlik faoliyatini innovatsiya va ijodiy izlanishsiz tasavvur qilish qiyin. Mahsulot sifatini oshirish va uni doimiy yangilab borish samaradorlikni yuksaltirib boradi. Innovation qarorlar qabul qilish va vaziyatni ijodiy baholash qobiliyati tadbirkorlik faoliyatida juda muhimdir.

Tadbirkor doim mijoz, mablag‘, valyuta, materiallar, transport, joylar, shartnomalar, aloqalar, kerakli odamlar va hujjatlar izlab yurishi kerak. Shu sababli tadbirkorlar ko‘p vaqt yetishmasligidan bir vaqtning o‘zida bir necha ishni bajarishga harakat qiladilar. Tadbirkorga tinch, sukunatli va o‘lchamli hayot xos emas.

Tadbirkorlikning yana bir xususiyati – iqtisodiy xatarning mavjudligi. Xatar biznes bilan uzviy bog‘liq. Tadbirkor ko‘pincha xatarli vaziyatlarda bo‘ladi, bu esa uning fikrlash va faoliyat uslubini shakllantiradi, tadbirkor psixologiyasini vujudga keltiradi. «Tirik qolish» uchun tadbirkor yuqori ishbilarmonlik, xarakatchanlik va raqobat ruhiga ega bo‘lishi lozim. Bu faoliyatda ko‘pincha ko‘tarilishlar va tushishlar kuzatiladi.

Tadbirkorlikning yana bir xususiyati – nisbatan qisqa muddatli, taktik harakat usullariga ega bo‘lishidir. Keng ma’noda tadbirkorlik faoliyati to‘g‘ridan-to‘g‘ri uzoq muddatli iqtisodiy strategiyaga oid emas. Biroq strategik loyihalarda ham tadbirkorlik g‘oyalari bo‘lishi mumkin. Masalan, uzoq muddatli loyiha foyda olishga qaratilgan, xatar va mas’uliyat bilan bog‘liq va oddiy g‘oyalarga asoslanmagan bo‘lsa, uni tadbirkorlik loyihasi deb atash mumkin. Ammo ko‘pincha tadbirkorlik harakatlari nisbatan qisqa muddatli bitimlarga mos keladi. Tadbirkorlik faoliyati – bu bir-biriga hamda parallel ravishda amalga oshiriladigan bitimlar to‘plami bo‘lib, har biri aniq vaqt bilan chegaralangan. Bitimlar tadbirkorlik faoliyatining asosini tashkil qiladi. Bitim – bu ikkita yoki undan ortiq iqtisodiy sub’yektlar o‘rtasida yozma shartnoma yoki og‘zaki kelishuv asosida amalga oshiriladigan o‘zaro manfaatli hamkorlik.

Tadbirkorlikning asosiy ishtirokchisi – tadbirkor. O‘zbekiston qonunchiligiga muvofiq, fuqaro qonunda belgilangan tartibda tadbirkor bo‘lishi mumkin. Huquqiy asoslar belgilangan taqdirda xorijiy fuqarolar va fuqaroligi bo‘lmagan shaxslar ham tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishi mumkin. Tadbirkorlik xususiyatlariga quyidagilar kiradi: iqtisodiy erkinlik, tashkilotchilik, mas’uliyat, qaror qabul qilish, rahbarlik, resurslardan foydalanish. Shu tariqa, tadbirkorlik qonunlar doirasida va ular asosida amalga oshiriladi. Tadbirkorlikni rivojlanishiga ilmiy-texnik taraqqiyot, modernizatsiya, texnologiyalarni takomillashtirish kabi omillar ta’sir qiladi.

Xulosa

Tadbirkorlik zamonaviy iqtisodiy rivojlanishning asosiy vositasi hisoblanadi. U yangi ishlab chiqarishlarni rivojlantirish, eskirgan korxonalarni almashtirish, raqobat muhitini kuchaytirish va milliy iqtisodiyotning ochiqqligini ta’minlashda muhim ahamiyatga ega. Tadbirkorlik sub’yektlari mustaqillik, shaxsiy manfaat bilan bog‘liq qiziqish va mas’uliyat asosida faoliyat yuritadi. Shuningdek, tadbirkorlik faoliyatida innovatsiya va ijodiy izlanish, iqtisodiy xatar va tezkor qarorlar qabul qilish kabi jihatlar asosiy ahamiyatga ega. Ya’ni tadbirkorlik – bu iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishni ta’minlovchi muhim omil bo‘lib, mamlakat iqtisodiyotida barqarorlik va samaradorlikni ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining «Tadbirkorlik to‘g‘risida»gi qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Vlasova, V. M. Tadbirkorlik faoliyati asoslari – M.: Moliya va statistika, 2005. – 212 b.
3. Gorfinkel, V. Ya., Shvander, V. A. Kichik biznes. Tashkilot, iqtisodiyot, boshqaruv – M.: YUNITIDANA, 2007. – 264 b.
4. Reshetnyak, V. A. Tadbirkorlik va uning mamlakat iqtisodiyoti rivojidagi o‘rni. Kursovaya ish. Krasnodar, 2018.
5. Akimov, B. I. Tadbirkorlikda innovatsiyalar / B. I. Akimov. – M.: Iqtisodiyot, 2010. – 180 b.
6. Mirzayev, Sh. T. Bozor va zamonaviy iqtisodiyotda tadbirkorlik faoliyati / Sh. T. Mirzayev. – Toshkent, 2015. – 210 b.
7. Kuznesov, A. V. Iqtisodiyot va tadbirkorlik asoslari / A. V. Kuznesov. – SPb.: Piter, 2012. – 256 b.